

tendi hominem, infallibiliter converti, quamvis possit talis motio dari, et non ex tali intentione, et tunc carere operatione. Sic ergo in præsentibus dicimus; hæc tantum observata differentia, quod motio gratiæ excitantis sæpe datur, et non ex intentione efficaci: concursus autem prævius nunquam sic datur, non potest tamen de absoluta potentia ita dari, ut explicui.

10. *Solvitur quartum argumentum num. 2 allatum.*—Ad quartum, de æquiparatione cum concursu simultaneo, negatur consequentia, quia concursus simultaneus non est res distincta ab actione creaturæ, nec est prior illa proprio ordine causalitatis, ut supra ostensum est, et ideo non est similis ratio: ponderatio autem nominis concursus parvi momenti est: nam facile dici posset illud auxilium prævium, si datur, non appellari proprie concursum, sed motionem, aut qualitatem quasi transeuntem; nam particula *con*, similitudinem quamdam plurium concurrentium indicat, quæ simultas non est necessaria ut illa motio prævia in rerum natura fiat et existat; denominatur autem concursus ex subsequenti operatione, in quam simul cum causa secunda influunt; et ideo potest de potentia absoluta manere sine tali determinatione quasi actuali; nam illa motio, posita in causa secunda non operante, non concurreret cum illa, atque ita non denominabitur concursus ab actu, posset tamen denominari concursus aptitudine et connexionione naturali, si Dei influentia non desit.

11. *Sententia affirmans, n. 3 relata, est probabilior, non tamen bene tuctur necessitatem hujus concursus.*—Hæc ergo sententia, supposita necessitate talis concursus, longe probabilior mihi videtur, per se ac simpliciter spectata; parum vero apta est ad defendendam sententiam de necessitate hujus prævii concursus, quam nunc explicamus. Nam ex illa sequitur entitatem hujus concursus, in ordine ad actionem causæ secundæ et ad suum influxum in illam, potentialem esse, id est, non esse essentialiter in actu secundo, sed posse esse in potentia ad agendum. Ex quo, ut dicebam, sequitur vel indigere prævia motione, ut exeat de potentia in actum, et sic proceditur in infinitum, vel alias facultates causarum naturalium posse reduci de potentia in actum sine prævia motione, cum solo simultaneo concursu. Responderi autem potest assignando discrimen, quia facultates intrinsecæ causarum secundarum naturaliter possunt separari ab actu, et manere in potentia; hæc vero præmotio, non nisi supernaturaliter et per miraculum, et hoc

satis esse ut illæ indigeant præmotione qua reducuntur de potentia in actum secundum, hæc vero illa non indigeat, sed per seipsam in actum reducatur, eo ipso quod Deus suum concursum simultaneum præbet: sed hoc revera non satisfacit; tum quia etiam causæ secundæ naturales, id est, non liberæ, non possunt naturaliter esse tantum in potentia, si supponantur omnia habere requisita ad agendum; tum etiam quia si semel intelligimus aliquid quod est in potentia ad agendum, posse reduci in actum, per hoc solum quod Deus præbeat concursum concomitantem, enervatur omnino fundamentum quo illa prævia motio necessaria reputatur, quæ ratio in sequentibus magis videbitur.

12. *Altera questio, an de potentia absoluta facere sine illo prævio concursu causa creata agat.*—*Communis sententia est non posse.*—Aliud, seu duodecimum dubium est, an de potentia absoluta possit Deus dare simultaneum concursum causæ secundæ, sine prævio influxu in causam, quod est quærere an sit tanta necessitas hujus concursus prævii, ut non possit Deus, de sua absoluta potentia, vel facere creaturam quæ sine illo operetur cum solo concursu simultaneo, vel nunc in causis jam creatis illum supplere, vel virtute increata, vel augendo concursum simultaneum, quod non invenio in dubium revocatum ab illius sententiæ defensoribus, non certe ob aliam causam, nisi quia pro comperto habent non posse fieri; nam si posset, fundamenta omnia illius sententiæ funditus everterentur. Si enim demus id posse fieri, supponamus factum: unde ergo probari poterit illum modum operandi esse miraculosum, vel non ita operari nunc omnes causas secundas? Nam si Deus posset virtute sua increata ita concurrere simul cum sole ut illuminet sine prævia motione, cur non diceretur ita nunc fieri, et illum modum concurrendi cum sole esse connaturaliter illi debitum? Ita, si potest causa creata in aliquo casu ita agere sine prævio concursu, ergo sine illo potest salvari essentialis dependentia in agendo causæ secundæ a prima. Atque ita ruit fundamentum illius sententiæ. Consequenter ergo in illa loquendo, necessario fatendum est illum modum concurrendi Dei cum causa secunda sine prævio concursu per solum simultaneum implicare contradictionem.

13. *Confutatur ea sententia.*—Hæc autem ipsa assertio non caret magna difficultate, suppositis aliis conditionibus illius concursus, quas per necessarias illationes sequi ostendi-

mus. Ostendimus enim esse entitatem creatam, et non esse tantum conditionem sine qua non ageret causa secunda, sed esse principium per se influens in actionem causæ secundæ, nec posse alio titulo esse necessariam, nisi propter hujusmodi influxum. Hinc ergo argumentamur. Non implicat contradictionem Deum per seipsum facere quidquid facit per entitatem creatam, si sola ratio efficientiæ spectetur. Ergo potest Deus supplere sua virtute totam efficientiam illius entitatis, seu motionis: supplendo autem efficientiam, supplet totam necessitatem ejus; ergo simpliciter potest sua virtute facere quidquid necessarium est, ut causa secunda operetur, supponendo tantum in causa secunda solam intrinsecam virtutem agendi in suo ordine. Atque hæc ratio urget maxime adversus eos qui dicunt istum prævium concursum per se non requiri, ut actuet quasi formaliter ipsam causam secundam, quia non est actus primus, nec complementum actus primi ex parte causæ secundæ, sed tantum virtus instrumentaria Dei. Nam hoc posito nulla probabilis ratio reddi potest, cur non possit per suam principalem et infinitam virtutem facere quidquid per illud instrumentum facit.

14. *Replica rejicitur.*—Dicent fortasse causam secundam applicari ad agendum per illum concursum, et non posse agere nisi applicatam, nec posse applicari nisi per aliquid inhærens; ideoque non posse Deum supplere hunc concursum, quia est necessarius non solum propter efficientiam, sed etiam propter id quod formaliter causæ secundæ præbet. At hoc non constat cum aliis dictis illius sententiæ, nam juxta hoc responsum, necessarius est hic concursus ut quidam formalis actus causæ secundæ; ergo ut actus primus, quia ponitur ab eis ut prior actu secundo, et nominatione causæ secundæ. Cum ergo alias negent concursum hunc requiri in ratione actus primi, non possunt consequenter dicere requiri propter suam causalitatem formalem. Deinde illa applicatio causæ secundæ ante actionem ipsam nulla est, quæ possit fieri formaliter per talem concursum, ut supra probavi; solum ergo applicat causam secundam ad actionem suam efficaciter ad eum modum quo dici potest gravitas applicare lapidem ad motum; ergo ex parte applicationis nihil est quod per formam inhærentem necessario agendum sit. Alioqui, etiam seclusa efficientia, per se posset ille concursus intelligi necessarius ut mera conditio sine qua non, quod

supra improbatum est, et ab illis etiam auctoribus non admittitur.

15. *Committitur petitio principii.*—Deinde quod de motione dicitur, quædam petitio principii est, nam causa secunda non præmovetur a prima, ut generaliter concurrente, nisi per hunc concursum prævium, ut ipsi dicunt; ergo causam secundam præmoveri a prima, nihil aliud est quam recipere ab illa hunc influxum, seu concursum; ergo dum dicitur ideo esse necessarium hunc concursum in illa recipi, quia necessarium est illam præmoveri, idem per idem declaratur, et assertio ipsa ratione aliis verbis redditur. Hoc est enim quod inquirimus, cur tam necessarium sit causam secundam præmoveri a prima, ut auxilium illud ad operandum, quod media illa præmotione recipit, non possit ab ipso Deo immediate recipere, maxime quando in causa secunda supponitur propria virtus activa talis effectus in suo genere sufficiens, ut prædicti auctores, et omnes recte sentientes admittunt. Hæc ergo sunt, quæ hujus sententiæ difficultatem generatim ostendunt, et ad illius sensum explicandum nobis visa sunt necessaria.

CAPUT XXXV.

PROPONITUR ALTERA SENTENTIA, QUÆ DOCET GENERALEM CONCURSUM DEI ESSE INFLUXUM IN EFFECTUM, ET IMBITUM IN ACTIONE CAUSÆ SECUNDÆ; INFLUXUM AUTEM IN CAUSAM PER SE ET EX VI GENERALIS CONCURSUS NECESSARIUM NON ESSE.

1. *Proponitur hæc sententia, et explicatur.*—Quæ hactenus tractavimus ostendunt quidem quam sit obscura et intellectu difficilis sententia postulans hujusmodi concursum prævium, seu influxum in causam; et quia necessitas ejus nullo sufficienti medio suaderi videtur, ideo communiter Theologorum opinio judicavit talem influxum in causam ex vi generalis dependentiæ causæ secundæ a prima in agendo non esse necessarium. Attente autem consideranda sunt illa verba, et præ oculis habenda *ex vi generalis dependentiæ*, quia non negant Theologi, imo pro certo supponunt Deum influere variis modis in ipsas causas secundas, ut agere possint, præsertim quando ex se non habent virtutem propriam sufficientem ad aliquem effectum: at vero quando causa supponitur habens vires intrinsecas sufficientes in genere causæ proximæ, tunc

aiunt solum indigere concursu simultaneo et imbibito in actione causæ secundæ; novum autem influxum prævium in causam necessariam non esse; unde cum eadem proportione in concursu gratiæ philosophantur.

2. *Probatur auctoritate Bonaventuræ.*—Hæc ergo opinio sic exposita sumitur ex Bonavent., 2, dist. 37, art. 1, quæst. 11, ubi quærit an omnis actio creaturæ, secundum quod actio est, sit a Deo, et respondet affirmando, et rationem reddit, quia nihil, quantumcumque parum, dummodo aliquid sit ens, procedit a causa creata, nisi cooperante Deo, quia Deus est primordialis causa omnis entis, et ideo ejus influentia est maxima, et ad omnia se extendit, et potentia creaturæ est imperfecta, et nihil potest agere nisi adjuvante illa potentia, quæ est actus purus, in quo toto discursu solum concursum concomitantem requirit. In solutione vero ad penultimum, addit hunc concursum Dei talem esse, ut tota operatio voluntatis sit ab ipsa voluntate, et tota sit a Deo, quia Deus (ait) intime agens in omni actione, et intimus est ipsi potentiæ operanti, ita quod a potentia ipsa nihil exit, quod non sit ab ipso, per quæ verba solum requirit generalem Dei concursum intrinsece imbibitum in actione creaturæ, quatenus simul et immediate est ab ipso Deo, quod evidentius declarat in solutione ad ultimum, in quo objecerat quod, si actio voluntatis est a Deo, erit ab illo ut principali motore, et consequenter Deus concurret excitando et movendo voluntatem hominis. Respondet autem concedendo assumptum, nimirum Deum concurrere, ut principale movens in tali actione, et negando illationem, nimirum Deum concurrere excitando, aut præmovendo, utique ex vi generalis concursus causæ primæ: *Quia excitatio (ait) pertinet ad aliquem effectum gratiæ prævenientem ipsam voluntatem, quæ requiritur in bonis meritoriis, et non aliis, in quibus (ait) non est nisi sola cooperatio divinæ virtutis, quæ existens in creatura, essentialiter et præsentialiter, sicut conservat eam in essendo, sic adjuvat in operando, propter quod conceditur ibi esse cooperatio, non præventio, vel subsequutio; profecto nihil clarius dici poterat.*

3. *Scotus eandem docet.*—Secundo, tenet eandem sententiam Scotus in 4, distinct. 1, quæst. 1, ad ultim., ubi in argumento hoc sumpserat principium: *Causa secunda plus potest in virtute causæ primæ, quam in virtute propria, alioqui non dependeret essentialiter in causando.* Respondens autem sic ait:

Agens dependens ab alio dicitur agere in virtute alterius, quia virtus agentis dependentis non sufficit sine illa virtute a qua dependet. Et infra iterum: Causam (inquit) secundam quæ habet virtutem in esse quieto, agere virtute alterius, non est recipere tum aliquid ab illo altero, sed tantum habere ordinem inferiorem ad illud alterum agens in suo ordine simul. Et in hoc distinguit causam secundam a proprio instrumento, dicens: Sed instrumentum, id est, recipiens formam activam in motione, agere in virtute alterius, est tunc actualiter accipere formam ab eo per quem agit. Unde sic concludit: Et ex hoc patet quod causæ primæ in causam secundam proprie dictam, quando simul agunt, non est influentia nova, quæ sit creatio alicujus inherens causæ secundæ, sed ibi est determinatus ordo istarum causarum in agendo effectum communem. Ac tandem respondendo ad principium in argumento sumptum, sic illud exponit: Verum est quod causa secunda plus potest in virtute alterius, quam propria; supple (ait) sola præscindendo virtutem alterius, quia virtus ejus est diminuta, et subordinata alterius virtuti, itaque sine illa altera virtute agente virtus ejus non potest in effectu. Hæc Scotus, quibus non solum dictam sententiam expresse affirmat, sed etiam accuratissime illam explicat, et omnia fundamenta contrariæ sententiæ unico fere verbo evertit. Eandemque doctrinam optime confirmat et exponit in 2, distinct. 37, quæst. unic., § Ad solutionem, quem locum infra latius expendam.

4. *Consentit Gabriel.*—Tertio, tenet eandem sententiam Gabriel in 2, dist. 37, quæst. unic., art. 1, ad argumenta de prima via, ubi eodem modo explicat subordinationem et dependentiam essentialem voluntatis humanæ a divina in causando actum suum, quo Scotus illam exposuit, dicens: *In hoc est ordo essentialis, quod voluntas creata non potest elicere actum non concurrente prima efficiendo, licet non e converso, et in hoc essentialiter subordinatur primæ causæ: nec sic movetur a prima causa, quasi aliquid de novo causet, vel instuat in voluntate, quo voluntas velit.* Unde idem Gabriel, in 2, distinct. 1, quæst. 2, art. 2, concl. 4, sic inquit: *Deus non prævenit causando in causam secundam secum concusantem, ita quod in aliquo instanti vel signo causet, nulla causa secunda concurrente, et postea cum ea concuset.* Et art. 3, dub. 5, multis modis eandem sententiam confirmat. Nam ad 1 ait, *causam primam non agere proprie mediante secunda, quia si-*

mul et æque immediate concurrunt ad effectum producendum. Et ad secundum ait, ordinem essentialem inter causas non consistere in mediante, sed in prioritare perfectionis, illuminationis et necessitatis, quia causa prima necessario requiritur ad actionem, non secunda, eandemque doctrinam brevius tradiderat in prima, distinct. 45.

5. *Idem docet Richardus.*—Quarto, sumitur eadem doctrina ex Richardo in 1, distinct. 45, art. 2, quæst. 2, ubi docet Deum concurrere cum causis secundis immediate efficiendo effectus earum altiori modo quam ipsæ causæ, licet simul cum eis. Et quamvis expresse non excludat antecedentem influxum causæ primæ in secundam, dum tamen nullam mentionem ejus facit, aperte sentit in sola illa simultanea concausatione consistere concursum primæ causæ, refertque Commentatorem super librum de Causis circa illam propositionem primam: *Causa prima est vehementioris adhaerentiæ cum effectu, quam causa propinqua, dicentem: Causa prima adjuvat causam secundam super operationem suam, quia omnem operationem quam causa secunda efficit, et causa prima efficit, verumtamen efficit eam per modum altiore et sublimiore, ubi tam verbum adjuvandi quam cætera omnia significant simultaneum concursum in effectum, sine ullo prævio influxu in causam.*

6. *Docet et Gregorius.*—Quinto, consentit huic sententiæ Gregor., 2, dist. 28, quæst. 1, art. 3, ad 12, ubi de bonis actibus dicit: *Juvat nos Deus immediate ipsum actum efficiendo, quamvis non ipse solus facit actum, sed etiam voluntas coëfficit; sed non solum, ait, juvat Deus ad bonum velle partialiter coëfficiendo, qui est modus communis quo concurrat ad cujuslibet creati agentis quemlibet effectum, sed etiam quodam alio modo speciali, etc., ubi, licet ad actus bonos, quos putat non posse fieri sine gratia, requirat specialem motionem, nihilominus negat illam esse necessariam ad generalem concursum causæ primæ, et ideo negat illam motionem dari ad actiones peccaminosas, etiam ut actiones sunt, et ad cæteras actiones causarum secundarum. Unde Ledesma, citans hunc locum, fatetur Gregorium expresse docere quod ex essentiali subordinatione causæ secundæ ad primam non requiritur alius concursus Dei præter simultaneum. Potuisset tamen addere eodem modo idem expresse docuisse Capreolum, non solum a nobis allegari in nostrum favorem, ut ait.*

7. *Accedit Capreolus.*—Sexto igitur addimus Capreolum in eadem distinctione, quæst. 1, art. 3, ad 12, contra secundam conclusionem, ubi ad litteram refert doctrinam Gregorii, et non solum illam approbat, verum etiam in fine concludit: *Hæc Gregorius, et concordat sanctus Thomas in 1. 2, quæst. 109, quasi in singulis articulis, potissime 9 et 10.* Immerito ergo idem Ledesma dixit in eodem articulo, ad 2, Capreolum in eo loco admittere concursum prævium: cum enim Capreolus nihil aliud quam Gregorius dicat, qui fieri potest ut Gregorius expresse neget, et Capreolus expresse affirmet? Præterea hic auctor confundit auxilium prævium gratiæ cum concursu generali, quæ ibi Capreolus cum Gregorio distinguit, et uterque postulat præviam motionem gratiæ ad omne bonum opus naturale: uterque autem aperte docet illam necessitatem non esse ex vi concursus generalis, sed aliunde. Quamvis ergo Capreolus expresse requirat illud prævium gratiæ auxilium, non minus expresse negat illud esse necessarium ad concursum generalem, neque in hoc aliquid diversum Gregorio sentit.

8. *Dionysius Cistercensis.*—Septimo, eodem modo tenet hanc sententiam Dionysius Cisterc., in 2, distinct. 27, quæst. unic., artic. 3, conclus. 5, quam his verbis explicat: *Deus non est causale juvamentum, nec esse potest nisi respectu creati arbitrii in nobis.* Vocat autem causale juvamentum, quando vere una causa juvat alterius activitatem, et hoc dicit non esse necessarium in causa prima respectu secundæ, sed solum quod causa secunda non facit sine Deo coëfficiente, ponitque exemplum in actu furandi.

9. *Okamus.*—Octavo, tenet hanc sententiam Okamus, 1, distinct. 43, quæst. 1, ubi, tractans quæstionem an ex contingentia effectuum universi demonstratur causam primam libere agere, inducit rationem Scoti, quod si Deus ageret ex necessitate naturæ, tolleretur ab universo contingentia, quia omnes aliæ causæ secundæ eadem necessitate agerent, quia causa secunda non agit nisi mota prima. Unde si necessario moveretur, necessario etiam moveret. Et deinde rationem improbat, distinguendo propositionem illam: *Causa secunda non causat, nisi in quantum movetur a prima; nam vel dicit causam secundam moveri a prima ut agat, et conservari ab illa in esse; et in hoc sensu nullius momenti est illatio, ut per se patet: vel est sensus, causam secundam non agere nisi recipiat aliquam in-*